

РЕЦЕНЗИЯ

от проф. д.изк. Свилен Стефанов за дисертационен труд за присъждане на научната степен „доктор на науките“ на доц. д-р Саша Симеонова Лозанова.

Доц. д-р Саша Лозанова представя дисертационен труд на тема „Изкуството в дизайна (Европейска архитектура, интериорна среда и изделия на дизайна 1830 – 2000 г.)“ за защита на научната степен „доктор на науките“. Дисертацията съдържа 298 страници и е разделена на увод, пет основни глави (с множество подзаглавия), заключение и библиография. Приложено е богато приложение от черно-бели илюстрации. Авторефератът отговаря на съдържанието на дисертационния труд.

Интересите на изследователя доц. д-р Саша Лозанова са свързани с проблемите на архитектурата и дизайна и връзката им с интериорното пространство. Тези научни интереси са сериозно доказани от множество публикации по темата на дисертацията в различни списания и научни сборници.

В увода доц. д-р Саша Лозанова посочва обекта, целите и задачите на труда, като изяснява причините на така поставените хронологически рамки. Тя подчертава, че цел на дисертацията е да покаже, че основната цел на труда е да се подчертаят и акцентират творческите постижения в избраните материално-предметни области, да се разкрие богатството на архитектурата, интериора и изделията в него. Това предполага очертаване на обща картина на европейската архитектура, интериор и изделия. Водещ метод на проучването е историческият, включващ сравнителен и съпоставителен ракурс – преглед, анализ, интерпретация, тълкуване. Изтъкнато е че в дисертацията се извежда и изяснява специфична терминология и най-вече понятията „стил“ и „дизайн“. Например понятието дизайн (което в настоящата дисертация наистина е ключово) е разгледано по два начина.

От една страна като предметна цялост, формообразуването, общият материален характер на даден обект – сграда, предметна среда, конкретно изделие. От друга, то е интерпретирано като означаващо самите изделия – предметите, създадени през различните исторически етапи.

Първата глава на дисертационния труд е едноименна с общото заглавие като в нея се изясняват проблемите на европейската архитектура, интериорна среда и изделия на дизайна във вече посочените времеви граници. Подглавите тук се занимават с общите естетически и художествени тенденции на епохата. Разглежда понятието „историзъм“ като ключово за епохата (XIX век), като акцент е поставен върху ролята на идеите на романтизма. В тази глава са разгледани представителни образци от обществената архитектура на епохата като църквата „Мария Магдалена“, Триумфалната арка и Гранд Опера в Париж, Уестмигнстърския дворец, гарата „Сейнт Панкрас“ в Лондон и много други. Последната част от главата съдържа информация за създаваните през периода изделия от дърво, текстил, метал, керамика и порцелан.

Втората глава е насочена към европейската архитектура, интериорна среда и изделията на дизайна в периода между 1890 и 1914 г. Разгледани са причините за стиловите промени, които настъпват с различните нови регионални направления – ар нуво, югендстил, сецесион, либерти и др. Подчертано е значението на символизма и неоромантизма в общоевропейски план и приносът на различни автори от различни страни. Следва логичен анализ на интериорите на представителните обществени здания – посочват се новите стилови търсения, както и промените в използваните материали. В тази връзка е изследвано творчеството на Гимар, Олбрих, Вагнер, Гауди, Макинтош, Сааринен и др. В заключение се изтъква, че епохата на модерна е важен етап в историята на архитектурата, изобразителното изкуство и дизайна.

Глава трета е посветена на периода 1914 – 1930 г. по отношение на архитектурата, интериорната среда и дизайнерските изделия. Това е период, преминал под знака на Първата световна война, през който рязко се радикализират модернистичните групи и движения. Така тук за засегнати феномени на авангарда като кубизъм, футуризм, експресионизъм, конструктивизъм, супрематизъм и по-специално през творчеството на конкретни автори като Бочони, Пикасо, Кара, Бала, Северини, Ларионов, Гончарова, Кандински, Татлин, Родченко, Малевич, Лисицки и др. Промените в архитектурния екстериор и интериор са разгледани през творчеството на автори като Сант Елиа, Гропиус, Татлин, Мелников, Леонидов, Льо Корбюзие, Ван дер Рое и др. Така тук са интерпретирани постиженията на ред автори от Германия, Франция, Холандия, Русия и др. които имат огромно значение за развитието на архитектурата и дизайна и до днес. Такива постижения се бележат в областта на оптимизирането на жизнената среда чрез удобна и рационална планировка и ергономично оборудване.

Четвъртата глава е посветена на тенденцията артдеко като продължител на всички преди това разгледани стилове. Разгледани са важни форуми на поява и развитие на този стил (например Парижкото изложение през 1925 г.). Изведени са имената на водещите представители, сред които и тези на български архитекти и художници, оставили диря в нашата междувоенна история. Както и в предишните глави и тук се завършва с интерпретация на изделията от дърво, метал, стъкло и порцелан. Съвсем уместно е изтъкнато, че днес съществува интерес и дори реабилитация на този стил, който сякаш отстъпва на заден план в десетилетията след Втората световна война.

Последната пета глава на дисертационния труд е посветена на най-близкия до нас исторически период (1945 – 2000 г.). Това е периодът след Втората световна война, свързан с голямото индустриално и технологическо развитие на САЩ и Западна Европа и довел до широко разпространение на т.н. интернационален стил в архитектурата и дизайна, като продължение на идеите и практиките на модернизма

(например на „Баухаус“ и „Де Стил“). В този процес напълно логично е изтъкнато новаторското място и значение на скандинавските автори. Авторът е намерил място и за тенденции като „органичен дизайн“, както и за такива, свързани с актуални за 60-те години художествени форми (поп-арт, оп-арт, минимал арт и др.). С влиянието на тези направления е поставен и проблема за постмодернизма в архитектурата и дизайна. Разгледан е и съвременният еkleктизъм, като съвсем правилно е подчертано, че този термин не бива да се натовазва с отрицателно значение. Въпросният „еклектизъм“ е свързан и с факта, че тенденциите от миналото вече не се отхвърлят или забравят, а се възпроизвеждат като се сместват с актуалните иновации.

Заклучението на дисертационния труд синтезира всички авторски тези, развити в по-горните глави. В автореферата подробно в девет точки са изведени основните приноси моменти. С право е изтъкнато, че за пръв път в българската научна литература в толкова широк интернационален контекст е проследено развитието на европейската архитектура, интериорната среда и изделията на дизайна в периода 1830 – 2000 година. Също така, може да се изтъкне като съществен принос на дисертационния труд големият обем от малко засягана в научната литература информация, свързана с процеси, явления и автори - например като европейската еkleктика в Русия, ориентализмът през XIX в., проявленията на артдеко в отделните страни, чешкият кубизъм и др.

В дисертационния труд освен историческите факти е застъпена и теорията. Присъстват множество индивидуални творчески възгледи, концепции, програми на редица архитекти, дизайнери, художници и критици, което придава на изследването веристичен и коректен към духа на времето характер.

С право е изтъкнато, че така систематизиран и изложен като информация трудът изпълнява и функциите на учебно пособие, насочено към общообразователните нужди на обучаващите се във висшите училища по изкуства

студенти и докторанти. Той може да служи и като справочник за практикуващите в застъпените творчески области специалисти като архитекти, дизайнери, художници и изкуствоведи.

Трудът на доц. д-р Саша Лозанова показва значението на дизайна в европейското архитектурното пространство и интериор, като го извежда до основен компонент на социално въздействие. Може с основание да се направи заключението, че в тази дисертация се съдържат значими тези и богата фактология. Поради това убедено предлагам на уважаемото научно жури да присъди на доц. д-р Саша Лозанова научната степен „доктор на науките”.

проф. д. изк. Свилен Стефанов

21. 04. 2015 г.